

پژوهه تاریخی (۲۵)

خیانت در باغ خیابان روزولت

بازخوانی برگ‌هایی از پرونده قطور دخالت و تخاصم ایالات متحده آمریکا علیه ایران

کلن هافنا بورهانگران گفتو صادقون
www.BORHAN.ir

فهرست

۸	پیشگفتار
۱۰	مقدمه
۱۲	نگاهی به ابعاد ماهیت استکباری آمریکا

فصل اول

۱۵	میراث تلخ
۱۵	اهمیت ایران برای آمریکا
۱۷	ادوار روابط ایران و آمریکا
۲۱	نگاهی به سیاست‌های آمریکا در قبال ایران
۲۹	آغاز دسیسه‌چینی آمریکا علیه یک انقلاب

فصل دوم

۳۷	رقابت انگلوساکسون‌ها در ایران
۳۷	هیئت‌های مذهبی؛ جرقه نخستین حضور
۳۸	مورگان شوستر؛ مستشار ناکام
۴۲	منافع نفتی آمریکا و کودتای ۲۸ مرداد
۴۴	آمریکا حامی کشورهای نفت‌خیز می‌شود!
۴۶	کنسرسیون نفتی
۴۸	ورود آمریکا به صحنه اقتصادی ایران
۵۰	کاهش سهم و نفوذ انگلستان در ایران
۵۲	حضور شرکت‌های فرانسوی و هلندی در کنسرسیون

فصل سوم

دست نشانده

۵۳.....	مستشاران آمریکایی در ایران چه می کردند؟
۵۳	کاپیتولا سیون؛ از احیات الغا.....
۶۰	نگاهی به طرح اصل چهار، از وابستگی به آمریکا تا گسترش واردات.
۶۸	روابط اقتصادی ایران و ایالات متحده در دهه ۱۳۵۰
۷۹	آیا شاه می توانست به آمریکا «نه» بگوید؟.....
۸۶	محمد رضا شاه و دغدغه انتخابات ریاست جمهوری آمریکا.....
۹۳	رابطه شاه و آمریکا از منظر امام خمینی (ره)
۹۹	

فصل چهارم

غافلگیری

۱۰۵	رویکردهای ضد انقلابی سفارت آمریکا در بحبوحة انقلاب اسلامی
۱۰۵	آیا غرب خواهان سقوط پهلوی بود؟.....
۱۱۱	آمریکا و ابهام در فهم انقلاب اسلامی.....
۱۱۶	چراسیا نتوانست انقلاب اسلامی را پیش بینی کند؟
۱۲۱	آمریکایی ها چه شناختی از رهبری امام (ره) داشتند؟
۱۲۷	

فصل پنجم

تسخیر

۱۳۵	لیبرال های وطنی و بازی به سود آمریکا.....
۱۴۱	چرا سفارت آمریکا تسخیر شد؟
۱۴۵	حملات امام خمینی (ره) از تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام
۱۵۲	تصرف سفارت آمریکا؛ آغازی بر پایان روابط
۱۵۴	اقدامات آمریکا؛ از مسدود کردن دارایی ها تا راهبرد نظامی
۱۵۵	دستاوردهای ایران و آمریکا در بیانیه الجزایر
۱۶۳	
۱۶۹	اسناد محروم‌نامه سفارت آمریکا خبر از چه می داد؟

فصل ششم

۱۷۷	قطع رابطه
۱۸۳	مواضع گروه‌ها و جریان‌های سیاسی ایران در قبال قطع رابطه آمریکا با ایران
۱۹۱	فراز و فرودهای رابطه با آمریکا از دیدگاه امام خمینی (ره)

فصل هفتم

۱۹۹	فریب و تخاصم
۱۹۹	زمینه‌های ماجراهای مک‌فارلین
۲۰۶	گروگان‌گیری در بیروت
۲۱۳	چگونه مقاومت و استکبارستیزی پس از پذیرش قطعنامه تداوم یافت؟
۲۱۴	آیا پذیرش جام زهر، امام را به تنش‌زدایی وادار نمود؟

فصل هشتم

۲۱۹	مهار
۲۲۰	تعامل شکست خورده
۲۲۶	پیشینه تحریم‌های آمریکا علیه ایران
۲۲۷	قانون تحریم ایران و لیبی؛ از طرح آلفونس داماتو تا قانون داماتو
۲۳۰	اسرائیل و لابی یهود، طراحان اصلی قانون داماتو

فصل نهم

۲۳۷	از دیپلماسی فوتبال تا محور شرارت
۲۳۷	دیپلماسی ورزشی؛ از فوتبال تا پینگ‌پنگ
۲۴۴	وقتی دل اصلاح طلبان همراه با برج‌های دوقلو فرومی‌ریزد!

۲۵۶	کتابنامه
-----	----------

رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (قدس سرہ)

امریکا با کودتای نظامی، مجدداً شاه را بر ایران تحمیل کرد و به نام مدرنیزه کردن مملکت، انقلاب امریکایی شاه را به راه انداخت و دیدیم که نتیجه تمام این انقلاب به سود امریکا و خرابی ایران بود. کشاورزی مملکت نابود شد و ایران بازار مصرف مواد غذایی امریکا شد. مخازن زیرزمینی از نفت گرفته تا مس و سایر مخازن همه به نفع امریکا تاراج شده و می‌شود و در عوض سلاحهایی به ایران داده شد که به درد مملکت نمی‌خورد. و زیان دیگرش هم تحمیل بیش از چهل هزار مستشار نظامی با هزینه‌های سراسام آور آن است که گذشته از اینکه ارتش ما را از حیثیت انداخته است، تمامی مقدرات کشور را هم به دست آنها سپرده است و به دست همین شاه، ایران را پایگاه نظامی امریکا کرده و نیز با پول همین ملت، شاه را مأمور و ژاندارم منطقه در خلیج فارس کرده و اینها همه بخشی از ظلمهایی است که امریکا به ملت ما کرده است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت امام خامنه‌ای (مدظلهالعالی)

سال ۳۲ با کودتای ۲۸ مرداد که به وسیله آمریکائی‌ها در ایران انجام گرفت و حکومت دکتر مصدق را سرنگون کردند. مأموران آمریکائی - که اسم و رسم و نام و خصوصیاتشان کاملاً مشخص است، همه هم آنها را می‌شناسند، کتاب‌ها هم در این زمینه نوشته شده - رسمای آمدند ایران، با چمدانهای پر از دلار، الواط و اوپاش و اراذل و بعضی از سیاستمداران خودفروخته را تطمیع کردند و کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲ را در اینجا راه انداختند و حکومت مصدق را سرنگون کردند... تقریباً ده سال از این قضیه گذشت، حادثه قیام مردم در پانزده خرداد و انقلاب اسلامی و مبارزات اسلامی و نهضت اسلامی پیش آمد. ... اینجا هم طرف قضیه اگرچه حکومت ظالم طاغوت و حکومت پهلوی بود، اما آمریکائی‌ها پشت سر این حکومت قرار داشتند؛ آن‌ها بودند که آن را تقویت می‌کردند و به وسیله او بر همه امور کشور ما مسلط شده بودند. این مبارزه ادامه پیدا کرد تا سال ۴۳؛ آمریکائی‌ها ناگزیر شدند مستقیماً داخل مسائل بشوند. امام بزرگوار را در سال ۴۳ تبعید کردند. اینجا هم به حسب ظاهر، آن‌ها توانستند حرف خودشان را پیش ببرند و به خیال خودشان ملت ایران را مغلوب کنند؛ اما ملت ایران مغلوب نشد. بعد از سال ۴۳ که حکومت مطلقه محمدرضا پهلوی به پشتیبانی آمریکائی‌ها در کشور هزاران فاجعه آفرید و آمریکائی‌ها هم هرچه توانستند، به غارت و چپاول و توسعه طلبی و تجاوز در ایران ادامه دادند؛ ده‌ها هزار مستشارشان در ایران بردنده، خورده‌اند، پول گرفتند، شکنجه تعلیم دادند، هزاران جنایت در ایران کردند، بالاخره در سال ۵۶ و دنباله‌اش سال ۵۷ این حرکت عظیم ملت ایران به رهبری امام بزرگوار شروع شد. ... انقلاب اسلامی پیروز شد، حکومت متکی به آمریکا سرنگون شد، حکومت پادشاهی طولانی مدت استبدادی خیث فاسد وابسته نابود شد و حکومت ملت ایران، حکومت انقلاب و نظام اسلامی بر سر کار آمد. از روز اول آمریکائی‌ها شروع کردند به معارضه، به اخلال در کارها؛ مرکز اخلاق و مرکز همه توطئه‌ها هم همین لانه جاسوسی، یعنی سفارت آمریکا در تهران بود. ارتباط بگیرند، تهدید کنند، تطمیع کنند، قرار مدار بگذارند، انسان‌های ضعیف را به خودشان جذب کنند، برای اینکه شاید بتوانند کاری انجام دهند؛ لیکن در سیزده آبان سال ۵۸ دانشجوها به عنوان زبده‌ترین قشر مبارز ملت ایران، حرکت تسخیر لانه جاسوسی را انجام دادند. اینجا یک بار دیگر آمریکا در توطئه‌های خود در مقابل ملت ایران شکست خورد... سلسله شکستهای آمریکا ادامه پیدا کرد. در طول این سی و سه چهار سال - یعنی از سال ۵۷ تا امروز - آمریکا به طور دائم در حال اخلال کردن است، برای اینکه شکست سال ۵۷ را جبران کند. این شکست فقط شکست آمریکا در ایران نبود که بگوئیم یک رژیم وابسته به آمریکا در ایران از بین رفت و آمریکائی‌ها را بیرون کردند، دستشان را قطع کردند؛ این شکست آمریکا در منطقه بود.

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم
يَا أَيُّهَا الْأَنَاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَنٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَأَنَّا لَنَا إِلَيْهِ كُمْ فُورَّأْمِينًا
ای مردم! همانا برای شما از جانب پروردگارتان برهانی آمده است و ما نوری
روشنگر (قرآن) به سوی شما فروفرستادیم (نساء: ۱۷۴).

سپاس خداوندی را که بشر را به برهان حقانیت وجود ذی جود آخرين فرستاده اش و
نور روشنی بخش کلام الله مجید هدایت کرد و ملت شریف ایران را با هدیه‌ی آسمانی
انقلاب اسلامی و حیات در ذیل نعمت ولایت در مسیر رشد و تعالی قرار داد.

انقلاب اسلامی نعمت بی‌بدیلی بود که رهین ملت ایران شد تا مسیر تمدن‌سازی
اسلامی و الگو شدن برای جهان بشریت را بی‌پیماید و البته در این طریق، راه ناپیموده
هنوز زیاد است و نیازمند گام‌هایی استوار و خردورزانه هستیم. اندیشکده‌ی برهان که
متشكل از جمعی از فرزندان انقلاب اسلامی است، کانونی است فعال در زمینه‌ی
تبیین گفتمان تمدن‌ساز انقلاب اسلامی. تلاش این مؤسسه‌ی اندیشه محور بر این
است که با تکیه بر سرمایه و استعداد معرفتی-علمی نیروهای فرهیخته‌ی جریان
انقلابی و ارزشی، به تبیین گفتمان انقلاب کمک کند و در مسیر تربیت نیروهای فکری
تراز انقلاب اسلامی و یا به تعبیری، «مؤمن اندیشه‌ورز جهادی» بکوشد.

موسسه برهان مسیر مطلوب خود را حرکت در چارچوب الگوی امام-امت می‌داند

و بر این اساس، مبنای گفتمان‌سازی جهادگران فکری این اندیشکده بر پایه‌ی تبیین بیانات و دغدغه‌ها و مطالبات سیاسی-فرهنگی حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و تولید پژوهش‌های معرفتی و راهبردی معطوف به این مهم است. اندیشکده‌ی برهان بر آن است که در مسیر یک جهاد فکری و اعتقادی منسجم و متقن با پاسخگویی مستدل و منطقی به پرسش‌ها و مسئله‌های کنونی جامعه، گره‌گشایی از معضلات فکری و نظری و شبهه زدایی و تولید تحلیل و تأملات سالم و پالوده از کج اندیشه‌ی و انحراف، گام بردارد.

پژوهه تاریخی حاضر به سابقه پر فراز و نشیب تاریخ روابط ایران و آمریکا در یک سده گذشته می‌پردازد. لازم است از زحمات آقایان محمد رادمرد، مجید میری، محمد پورمحمد، مهدی خوش‌نیت، سید محسن موسوی‌زاده، سید مرتضی حسینی، محمد چافی، محمود ذکاوت، حجت‌الله کریمی، محمدجواد اخوان، سعید احمدی و میثم آل شهید و خانم‌ها فاطمه تقیان، زهرا سعیدی، زهره رحمانی و الهه خانی که در نگارش این اثر مشارکت داشته‌اند، کمال سپاسگزاری به عمل آید.

امید است این اثر، گامی کوچک اما مؤثر در شناخت و تعمیق گفتمان تمدن‌ساز انقلاب اسلامی و بازخوانی اندیشه‌های ناب اسلامی و مورد رضایت پرچمدار هدایت بشر، حضرت ولی‌عصر (عج) قرار گیرد.

محمدجواد اخوان
مدیر اندیشکده برهان

مقدمه

در تقاطع خیابانی در تهران که روزگاری «روزولت» نام داشت با دیگر خیابانی که همان روزها «تحت جمشید» خوانده می‌شد، باغ بزرگی واقع شده بود، که ربع قرن مهمترین تحولات سیاسی و حکومتی ایران از آن رقم می‌خورد. اینک نه آن خیابان‌ها، به آن نام‌ها شناخته می‌شود و نه بر بالای ساختمان مجلل میانه باغ پرچم دولت ایالات متحده آمریکا برافراشته است؛ اما حکایت روابط ایران و ایالات متحده آمریکا داستانی است پرآب چشم و با فراز دوران پهلوی و نشیب عصر جمهوری اسلامی. ایالات متحده آمریکا برای جمهوری اسلامی یادآور میراث تاریخی تلخی است. کهن انبان حافظه تاریخی این ملت، حتی اگر به ضعف حافظه تاریخی هم دچار باشند، از سیاست‌های سیاه این کشور و گزندهایش آکنده است. از دلدادگی پهلوی دوم به این کشور و حمایت‌های آمریکا از متحد سرسپرده‌اش در دوران پیش از پیروزی انقلاب تا به امروز، فهرست بلندبالایی از گزندهای سیاست‌های آمریکا می‌توان تهیه کرد.

روابطی که در مقایسه با سایر قدرت‌های غربی، از قدمت کمتری برخوردار بوده و حتی دهه‌های ابتدایی این قدمت کوتاه نیز بیشتر شامل روابط محدود فرهنگی و غیردولتی است.

از زمان ورود هیئت‌های مذهبی آمریکایی به ایران در قرن نوزدهم تاکنون، روابط ایران و آمریکا فراز و نشیب‌های زیادی را به خود دیده است. در آغاز، ایرانیان نظر مساعدی نسبت به آمریکا داشتند و آن را نیروی سومی در برابر ۲ استعمارگر کهن

روس و انگلیس می‌پنداشتند، اما با وقوع جنگ جهانی دوم دیری نگذشت که آمریکا چهره‌ای دیگر از خود به نمایش گذاشت. این کشور به عنوان یکی از دو ابرقدرت سر برآورده از خرابه‌های جنگ جهانی دوم، در راستای تأمین منافع خود و در رقابت سیاسی، نظامی، اقتصادی و ایدئولوژیک با شوروی، از هیچ اقدامی فروگذار نکرد. کودتا، تحريم و سرنگونی حکومت‌های مخالف و حمایت از دیکتاتوری‌های موافق، تنها گوشه‌ای از اقدامات و جنایات این کشور در عرصه بین‌المللی بود. این اقدامات به طور ویژه در مورد ایران -که علاوه بر هم مرز بودن با شوروی، دارای منابع غنی انرژی بود- نمود بارز یافت.

با این حال، با وقوع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، ایالات متحده آمریکا به متغیری تأثیرگذار در تاریخ روابط خارجی ایران بدل شد. این نقش آفرینی که در دوران حکومت محمدرضا پهلوی اوج گرفته بود، با وقوع انقلاب اسلامی شکلی دیگرگون یافت. وقوع انقلاب اسلامی ایران و ایجاد قدرتی مذهبی در ایران، چارچوب این سیاست‌ها را تغییر داد، چرا که پیروزی انقلاب یکی از پایه‌های امنیتی آمریکا در منطقه را شکست. افرون بر آن، رقبی سرسخت یا حتی دشمنی استوار جانشین دوست و متحد قدیم شد. بدین ترتیب بازی نوینی در این منطقه شکل گرفت که قاعده و رسمش سوای گذشته بود. در این راستا، آمریکا در تقابل با انقلاب اسلامی ایران به سیاست‌ها و راهکارهای گونه‌گونی متول شد.

امام خمینی (ره) از آمریکا به عنوان «ام الفساد قرن»، «شیطان بزرگ»، «ترویریسم بالذات دولتی» و «دشمن شماره یک ایران و مردم محروم و مستضعف جهان» یاد کرده‌اند و فرموده‌اند: «تمام گرفتاری جهان اسلام زیر سر آمریکاست».^۱ امام پس از بیان خطر و ماهیت این کشور، به وظایف مردم برای مقابله با این کشور اشاره می‌کند: «دشمن ما آمریکاست. اعتقادمان این است که باید مسلمین با هم متحد بشوند و توده‌های بزنند به آمریکا و بدانند که می‌توانند. ما شعار مرگ بر آمریکا را در

تسخیر لانه فساد و جاسوسی آمریکا دیدیم.»^۱ امام در خصوص خطرات و حربه‌های آمریکا به جوانان هشدارهایی می‌دهند که با درک فضای کنونی جامعه می‌توان به عمق دوراندیشی ایشان پی بردن: «جوان‌های ما توجه داشته باشند به اینکه آمریکا با سرنیزه نمی‌آید به میدان شما. او قلم به میدان می‌فرستد. آمریکا نظامی به نبرد با شما نمی‌آورد، بلکه نویسنده می‌آورد. باید به این روش فکرانی که با آمریکا و عمل آن رابطه دارند هشدار داد.»^۲

نگاهی به ابعاد ماهیت استکباری آمریکا

زیاده‌طلبی

دولت آمریکا، که پایه اقتصادش بر سودجویی و اصالت سود استوار است، می‌کوشد تا از یک سو هر چه بیشتر مواد خام مورد نیاز خود را به قیمت ارزان از کشورهای جهان سوم کسب کند و از سوی دیگر، کالاهای خود را در بازارهای این کشورها به فروش برساند. در همین رابطه، تکنولوژی مونتاژ را به کشورهای زیر سلطه خود صادر می‌کند و از مواد خام و کارگر ارزان آن‌ها و نیز بازار وسیع برای فروش کالاهای خود بهره می‌برد.

جنگ افروزی

چرخ زندگی آمریکا غالباً از فروش نفت و اسلحه می‌چرخد. از آنجا که وقوع جنگ به افزایش درآمد در این دو منبع درآمد می‌انجامد، این کشور می‌کوشد تا با جنگ افروزی و ایجاد درگیری و بحران در مناطق مختلف دنیا به ایجاد پایگاه‌های نظامی، اعزام مستشاران نظامی و نفوذ در ارتش‌های کشورهای جهان دست یازد و نتیجتاً با افزایش فروش اسلحه و نیز با تسلط بر چرخه استخراج و فروش نفت، به اهداف خود دست یابد.

۱. همان.

۲. همان، جلد ۱۵، ص ۲۰۹.

نیرنگ و فریبکاری

دولت آمریکا برای دستیابی به اهداف زیاده‌طلبانه خود، از هر شیوه‌ای از جمله زر و زور و تزویر بهره می‌جوید. آمریکا گاه با شعار آزادی و دموکراسی، گاه به بهانه عمران و آبادانی (در مورد افغانستان)، گاه به بهانه ایجاد امنیت و مبارزه با تروریسم و گاه از طریق مذهب، قومیت، ملیت و اختلافات مرزی وارد می‌شود.

وحشی‌گری و جنایت‌پیشگی

آمریکا برای رسیدن به اهداف خود هیچ خط قرمزی را به رسمیت نمی‌شناسد؛ از کاربرد سلاح اتمی، شیمیایی و سرنگون کردن هواپیمای مسافربری گرفته تا اشغال کشورها. تاریخ دهه‌های اخیر این کشور بیانگر خوی بحران طلب آمریکاست. این ویژگی‌های آمریکا این کشور را به ویروسی تبدیل نموده که در محیط‌های آلوده رشد می‌کند. به همین دلیل، همواره می‌کوشد تا با ایجاد بحران در مناطق مختلف جهان بهانه‌ای برای حضور داشته باشد.

از زمان تأسیس دولت آمریکا تا کنون کاربرد زور، تبعیض و قتل عام با تاریخچه این کشور در هم تنیده است. کشتار سرخپوستان و برده‌کشی سیاهپوستان و چپاول ثروت سایر ممالک و لشکرکشی به کشورهای دیگر از بدیهیات تاریخ این کشور است. از مجموع ۲۵۰ جنگی که از ۶۰ سال پیش تا کنون در جهان به راه افتاده، اغلب آن‌ها با دخالت مستقیم یا غیرمستقیم آمریکا همراه بوده است. از جنگ جهانی دوم تا حال حاضر بیش از سی دولت ملی توسط آمریکا با کودتا ساقط شده‌اند و رژیم‌های استبدادی مورد حمایت این کشور در رأس قدرت قرار گرفته‌اند. کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تنها یکی از آن‌هاست. علاوه بر آن، این کشور از هیچ اقدام تروریستی برای رسیدن به اهداف استعماری خود فروگذار نکرده و نمی‌کند. موارد متعدد دیگری وجود دارد که مؤیدی بر اوج خصوصی و دشمنی آمریکا با ملت ایران است که در این مجال مقدمه به این مختصر اکتفا شد.

کتاب حاضر تلاشی است برای مرور پرونده قطور دخالت و نفوذ آمریکا در ایران و تخاصم این دولت علیه ملت ایران.